

Rettsikkerhet for fosterhjemmet

I dette nummer av fosterhjemskontakt vil Juridisk spalte fokusere på behovet for å forbedre rettigheter for fosterhjemmene. Fosterbarnets stilling blir bedre når fosterhjemmet står sterkere.

SI NOU 2016:16 *Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*, kom barnevernlovutvalget med sitt forslag til fremtidens barnevernlov. Forslaget har stort fokus på å sikre barnet juridiske rettigheter. Forslaget inneholder imidlertid ikke regler som forbedrer fosterbarnet og fosterforeldrenes rettigheter innen fosterhjemområdet. Rundt 80-90 prosent av barn som plasseres av barnevernet, plasseres i fosterhjem. Det er her fosterhjemmet får sin omsorg og beskyttelse når det ikke kan bo hjemme. Denne omsorgen hviler i dag på et svakt rettslig fundament så vel for barnet som for barnets omsorgsgivere, fosterforeldrene.

Juridisk sikring av fosterhjemsomsorgen er et område Norsk Fosterhjemsforening har stort fokus på når det møter det utvalg som skal utarbeide en egen NOU om fosterhjem.

Norsk Fosterhjemsforening får mange telefoner fra fosterforeldre som forteller om kontrakter som ikke etterleves av barnevernstjenesten, om flytting av fosterbarnet mot fosterhjemmets vilje, eller endring av godtgjørelse uten at fosterforeldre er enig i at forutsetningene for dette er endret. Vi hører også om manglende avlastning, og om utgifter til fosterbarnet som ikke godtgjøres.

Man trenger et regelverk som ivaretar de særskilte hensyn som gjelder fosterhjemsomsorgen.

I det følgende vil enkelte av fokusområdene gjennomgå nærmere.

Fra kontrakt til lovhjemmel

Det er av stor betydning at fosterhjemmets status går bort fra å være en kontraktsmedhjelper og over til å få selvstendige

rettigheter hjemlet i lov og gitt som enkeltvedtak som kan klages inn for et eget klageorgan. Innen andre deler av omsorgsretten er dette selvsagt. Om man innvilges hjelpetønad fra NAV eller vedtak på spesialundervisning i skolesystemet, så fattes dette iht særskilte saksbehandlingsregler og som offentlige vedtak fattet iht lov/ forskrift som angir innvilgelseskriterier og skjønnsstema - og med klagerett. Ytelser som fosterhjemmet er avhengig av for å kunne yte god omsorg, er ytelser som i dag fastsettes i kontrakt. Ytelser som utgiftsdekning, støtte på fosterhjems godtgjørelse, støtte på frikjøp dersom det er aktuelt, veiledning og avlastning mm, blir opp til den enkelte barnevernstjeneste å fastsette, og erfaringen til flere er at dette også endres ensidig i løpet av fosterhjemperioden.

I fosterhjemsavtalen pkt 8 for kommunale fosterhjem, fremgår at avtalen er av privatrettslig karakter, og uenighet om hvordan en inngått avtale skal forstås må derfor løses i samarbeid mellom partene. Fosterhjemmet har ingen klagerett på ytelsene det mottar. Fylkesmannen kan kun gi en tilråding og kan ikke avgjøre saker som gjelder kontraktsforhold. Fosterhjemmet må anlegge søksmål ved de alminnelige domstoler, dersom man ikke blir enig med barnevernstjenesten. Sannsynligvis er det kun en teoretisk mulighet for de fleste fosterhjem å gå rettens vei, med de kostnader og den risiko det innebærer.

Fosterbarna mangler grunnleggende rettigheter gjennom sine fosterforeldre

Fosterforeldre må gis partsrettigheter og klageadgang på vegne av fosterbarnet i alle saker som gjelder barnet og

som har betydning for fosterhjemsarbeidet.

Fosterforeldre er som **erstatningsforeldre**, ofte de nærmeste til å kunne ivareta barnets anliggende. Fosterforeldre er imidlertid som hovedregel ikke gitt partsrettigheter eller klagerett i saker som gjelder fosterbarnet. Vedtak som fattes av barnevernstjenesten, blir dermed ofte ikke påklaget og overprøvd, selv om disse kan få store negative konsekvenser for barnet, samt gjøre fosterhjemmets arbeid med å utøve god omsorg vanskelig. Når en vet at mange barnevernsansatte jobber under stort arbeidspress, det er mange barneverntjenester med få ansatte, og det er hyppig skifte av saksbehandlere, er dette en trussel mot rettsikkerheten til fosterbarnet.

Uberettiget flytting fra fosterhjemmet

Alt for mange fosterbarn flyttes fra fosterhjemmet og over i et annet fosterhjem uten tilstrekkelig hjemmel i barnevernloven § 4-17 gjennom vedtak fra barnevernstjenesten. Det synes uklart hvilke grenser § 4-17 setter på adgang til å flytte barnet.

Det foreligger i dag ingen detaljerte faglige retningslinjer for når flytting kan skje fra fosterhjem, krav til saksbehandlingen, og hvem som skal uttale seg om hva som er til barnets beste. Barnevernstjenesten avgjør ofte dette alene.

Flytting er et meget vidtgående inngrep i fosterhjemmet og fosterbarnets situasjon. Norsk Fosterhjemsforening anser at vilkår for flytting i mange tilfeller må praktiseres like strengt som ved flytting av barnet fra sitt biologiske hjem. Retningslinjer må lages som sikrer rettsikkerhet ved saksbehandling og nærmere

Dette er Fosterhjemskontakts juridiske spalte der advokat Marianne Oftedahl tar opp barnevernfaglige spørsmål. Marianne Oftedahl er ansatt i Norsk Fosterhjemsforening som advokat og faglig ansvarlig.

Marianne Oftedahl

angivelse av vilkår for at flytting er hjemlet iht barnevernloven 4-17.

I flere tilfeller flyttes fosterbarnet akutt fra fosterhjemmet uten saklig grunn. En slik dramatisk handling er vanligvis meget traumatisk så vel for fosterbarnet som for fosterfamilien. Dette må kun være adgang til i tilfeller hvor det er nødvendig for å beskytte liv og helse. Det gjelder alltid et krav til forholdsmessighet mellom mål og middel og man har ikke adgang til å bruke sterkere maktmidler enn det situasjonen krever. Det foreligger imidlertid i dag ikke noe rettslig regulering av akuttflytting fra fosterhjem. Mange fosterbarn og fosterhjem sliter med store ettervirkninger som følge av uberettiget akuttflytting fra fosterhjem. Etter flytting har ofte ikke fosterbarn og fosterforeldre kontakt med hverandre, til tross for nær tilknytning.

Retten til familieliv er vernet i både grunnlov og iht menneskerettighetskonvensjonene. Forholdet mellom fosterforeldre og fosterbarn kan etter omstendighetene utgjøre et familieliv som er vernet iht disse bestemmelsene. Ved vurderingen av dette må det ses hen til plasseringens karakter, varighet og den rolle fosterforeldrene har overfor barnet (jf nou 2016:16). Menneskerettighetene kan med andre ord sette en grense for hvordan myndighetene kan gå frem i forhold til fosterhjem. Dette må norske myndigheter utrede nærmere og ivareta gjennom lovgivning.

Det er høyst uklart når fosterforeldre kan anses å ha partsrettigheter. Det er foreningens erfaring at fosterforeldre ofte ikke informeres fra barnevernstjenestens side om at de kan ha partsrettigheter og påklage flyttevedtaket. Fosterforeldre må søke fylkesnemnda om å få partsrettigheter, og det innvilges i tilfelle etter en individuell vurdering iht kriterier som også her er utpreget skjønnsmessige og lite forutsigbare. Momenter som vektlegges er tilknytningen mellom fosterbarn og fosterforeldre, varighet av plassering og også begrunnelse for flyttevedtaket.

Foreningen arbeider for at fosterforeldre får automatiske partsrettigheter og at dette fremgår av loven, og opplyses om til fosterforeldrene når de er i en situasjon hvor dette er aktuelt.

Fullt innsyn i saker som gjelder fosterhjemmet og rett til å forsvare seg

Er man part i en sak har man rett til innsyn i sakens dokumenter.

Uten partsrettigheter har fosterhjemmet ikke rett til innsyn i saken, og kan da ikke imøtegå og eventuelt korrigere det faktum barnevernstjenesten bygger på, om barnevernstjenesten velger å unnta dokumentene fra innsyn.

Fosterhjem erfarer fra tid til annen at flytting besluttes som følge av at barnevernstjenesten baserer seg på uriktig informasjon, og negativ informasjon om fosterhjemmet. Fosterhjemmet kan oppleve seg urettmessig svartelistet. En flyttesak begrunnet i forhold ved fosterhjemmet kan også medføre at barnevernstjenesten sender melding til Bufetat og andre barneverntjenester om at dette fosterhjemmet ikke skal benyttes som fosterhjem fremover, uten at det skjer på

noen måte som ivaretar fosterhjemmets mulighet for å imøtegå saksopplysningene, eller påklage barnevernstjenestens beslutninger.

Foreningen arbeider for at fosterforeldre får fullt innsyn i saker som gjelder flytting og som berører dem som fosterhjem. Tilbaketreking av godkjenning som fosterhjem bør også anses som vedtak som må være mulig å etterprøve. All informasjon og anklager som barnevernstjenesten bygger på og som gjelder fosterhjemmet, må gjøres kjent for fosterforeldrene slik at de har mulighet for å renvaske seg og slik at saken blir opplyst. Slik rett til innsyn om personopplysninger som gjelder en selv, følger i dag av personopplysningsloven, men det hjelper ikke å ha rett, dersom forvaltningen ikke håndhever disse rettighetene.

Mangler i ytelser som fosterhjem mottar

Mange fosterforeldre opplever å få krev-

